

DOBROVOLNÝ EKOLOGICKÝ SPOLEK ochrana ptactva
Záchranná stanice ptactva
Zábělská 75 312 19 Plzeň

KORMORÁN VELKÝ

jeho rozšíření a regulační odstřel

V ZÁPADNÍCH ČECHÁCH

Obsah: Úvod
Současný stav
Cíl projektu
Zákonná ochrana
Všeobecná zoologie druhu : Název
Charakteristické rozlišovací znaky, poznávání v přírodě
Rozšíření
Potrava
Základní návyky, jiné informace, poznatky
Úvaha
Udělování výjimky, podmínky rozhodnutí
Závěr
Použitá literatura

Zpracoval : Karel Makoň /DES OP/

Právní výklad a konzultace: Bc. Dagmar Kaiferová /MMP OŽP/

duben 2000

Úvod:

*Vážené kolegyně,
Vážení kolegové,*

rádi bychom Vás touto cestou požádali o spolupráci a pomoc ve věci problematiky kormorána velkého /Phalacrocorax carbo/ a jeho výskytu na území bývalého západočeského kraje .

V posledních letech se na území ČR, a to i ve Vašich okresech, začaly objevovat skupinky, případně početná hejna kormoránů velkých. Spolu s kormorány na vodních plochách se v úřadech začaly objevovat žádosti ze strany převážně rybářů k povolení odstřelu.

Dále škody napáchané těmito ptáky na chovných rybách a rybnících vyvolaly nejrůznější jednání na úrovni samotného MŽP ČR , MZ ČR, MH ČR atd.. Rostoucí tlak rybářů a ekonomická situace státu má za následek povolení regulačního odstřelu z míst nejvyšších .

Vzhledem k tomu, že současná metodika MŽP ČR pro okresní úřady, týkající se regulace kormoránů, čítá tři stránky velice stručného textu, rozhodli jsme se v tomto směru pomoci a nenechat Vás ani kormorány na pospas rybářům či ochranářům. Doufáme, že kolegové znají poměrů prominou poněkud obsáhlejší formu materiálu.

Současný stav

V současné době stát reprezentovaný MŽP ČR vyčlenil částku 2 miliony korun na náhradu škod napáchaných pouze naší hnízdící populací kormoránů. Z toho vyplývá, že finanční prostředky k vyplacení škod napáchaných severskou populací kormoránů nemá, a proto se přiklání k jejich regulovanému odstřelu. I přesto, že odborníci tvrdí, že odstřel 100 000 jedinců nemá pro evropskou populaci kormorána žádný ohrožující dopad, byl bych v tomto směru přinejmenším ostražitý.

Dále podle platného zákona spadá udělování výjimek / a tedy i povolení odstřelu/ do pravomoci okresního úřadu tzn. Vám. Nyní záleží pouze na nás a na Vás, jakým směrem se vydáme a co po nás zůstane. Zda zbytečně mrtvoly kormoránů vypreparovaných na zdech střelců a nebo pro obě strany přijatelné kompromisní řešení s vědeckými výstupy.

Stát dal od kormoránů ruce pryč, jak se zachováte vy ?

Cíl projektu

Cílem projektu je:

- 1/ Seznámit jednotlivé orgány ochrany přírody s celkovou problematikou tohoto druhu
- 2/ Pomoci při rozhodování a udělení výjimek k odstřelu.
- 3/ Ujednotit názor na řešení této problematiky, stanovit přesná pravidla a najít přijatelné oboustranné kompromisní řešení.

Zákonná ochrana

Při vlastním aktu povolování výjimek je třeba nezapomínat na myšlenku obsaženou v § 5 zákona 114/1992 Sb., která chrání **všechny** druhy živočichů před zničením, poškozením, odchytem, který by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů a zániku populace. Dále nezapomínejme, že zákon stanovuje živočichem i všechna vývojová stádia daného druhu.

Kormorán velký je zařazen v příloze vyhlášky 395/1992 jako druh **ohrožený**. Povolování výjimek ze zákazů u zvláště chráněných druhů je, jak bylo výše uvedeno, v kompetenci okresního úřadu. První pravidlo povolení výjimky je stanoveno v § 56 zákona – výjimka může být udělena, převažuje-li jiný veřejný zájem výrazně nad zájmem ochrany přírody.

Co je tedy zakázáno? Škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje, zejména chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat.

Co není dovoleno? Sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stádia nebo jimi užívaná sídla.

Dalším pravidlem je skutečnost, že zákon připouští pouze výjimku ze zákazů, tzn. co je zakázáno, z toho lze udělit výjimku.

Třetím pravidlem nebo spíše smutnou skutečností je fakt, že výjimku - povolení lze zrušit (§ 84) pouze za splnění některých podmínek. Zejména se jedná o *opětovné nedodržení povinností* nebo dochází-li k *porušování ustanovení zákona*. Jak z uvedeného vyplývá, pravomocně nabyté rozhodnutí lze změnit velmi těžko. Třetím pravidlem je tedy pouze známé přísloví dvakrát měř a jednou řež. A týká-li se toto ještě chráněných druhů, tak i dlouho zvažuj a velmi dobře proveď.

Všeobecná zoologie druhu.

K tomu abychom se propracovali k účelnému řešení problému, je třeba znát o kormoránech několik základních údajů.

Název:

Kormorán velký /Phalacrocorax carbo/

Charakteristické rozlišovací znaky, poznávání v přírodě :

Středně velký vodní pták, větší než kachna a menší než husa s atypickou podlouhlou hlavou, výrazným, na konci zahnutým zobákem. Nohy jsou posunuty do zadní části těla jako u všech potápivých ptáků a prsty jsou opatřeny plovací blánou. Kormoráni mají dlouhá špičatá křídla, při letu natažený krk a svou siluetou připomínají kříž. Na stromech sedí vzpřímeně, na vodě plavou s hlavou vzhůru a mají poměrně velký ponor. Dospělí a staří ptáci jsou na celém těle, křídlech a hrudi tmavě černí s výraznými bílými skvrnami na stehnech a bílým límcem na krku u hlavy. Křídla jsou kovově černá, ze spodní strany světlejší. Mladí jedinci (v prvním a druhém roce života) jsou převážně hnědí se světlou (bílou až krémovou) kropenatou hrudí a břichem. Čím je jedinec světlejší tím je mladší, čím tmavší a s výraznějšími bílými prvky na stehnech a krku, tím je starší. V obou případech je světlý zobák u kořene až k oku žlutě ohraničený, podlouhlý, na konci zahnutý. Hmotnost 1,5 až 3,2 kg.

Rozšíření:

Na území západočeského kraje nebylo zatím oficiálně prokázáno žádné hnízdění kormorána velkého, proto problémy s hnízdící populací zatím žádné nemáme, neznáme a nemusíme řešit.

Soustředíme se tedy na problematiku, která je spojena s dočasným výskytem protahujících či zimujících kormoránů. Jak již bylo několikrát zmíněno, ve většině případů se jedná o protahující či zimující jedince převážně severské populace. Tito jedinci se podle klimatických podmínek v Evropě u nás vyskytují zhruba od počátku měsíce září až do konce měsíce dubna. Početnost jednotlivých hejn a jejich migrace je přímo úměrná změnám klimatické teploty, průběhu zimy, přístupnosti a množství potravy atd.. Na podzim a z jara se zdržují kormoráni převážně na stojatých vodních plochách (rybnících, přehradách). Po zamrznutí těchto ploch se následně přesouvají na nezamrzající řeky.

Potrava:

Z tohoto hlediska je kormorán velký potravní specialista a jeho jídelníček se skládá převážně z ryb. Loví ryby všech druhů velikosti 20 až 25 cm, zřídka loví ryby větší, často však ryby menší. Nárazově si obohatí stravu hmyzem, vodními měkkýši a obojživelníky. Denní spotřeba potravy činí 400 až 500 g jen výjimečně 700 g. Za potravou se potápí. (K.Hudec, Fauna ČR a SR).

Dále přirozený přírodní cyklus nerozlišuje cílenou hospodářskou činnost a preferenci jednoho druhu živočichů (v tomto případě chov kapra obecného), od přirozeného pro rovnováhu přemnožení jednoho živočišného druhu. Přesněji nálety hejn kormoránů na chovné rybníky jsou cíleným záměrem přírody k regulaci pro ni přemnožených ryb. Proto napáchají kormoráni nemalé škody na rybářském hospodářství, zejména pak umělých chovných rybnících. Na všech přirozených řekách je však druhové i věkové /velikostní/ složení ryb poměrně pestřejší, a tak napáchané škody nejsou tak velké, pokud lze vůbec o škodách hovořit.

Základní návyky, jiné informace, poznatky:

Díky možnosti sledovat stotřicetihlavé hejno kormoránů velkých zimujících na řece Berounce v Plzni mohou konstatovat, že se jedná o velice přizpůsobivé a nenáročné ptáky. Kormoráni loví převážně ráno, ihned po rozednění, ve skupinách i jednotlivě, zcela mimořádně loví i v průběhu dne (např. při velké vodě, špatném počasí, tuhé zimě či neúspěšném ranním lovu). Většinu dne následně prosedí na vybraných stromech, kde se suší, čistí, odpočívají a hlavně cíleně sluní. Pokud nejsou vyplašeni, zbytečně nepřelétají a nemrhají energií. Tráví nalovenou potravu a využívají slunečních paprsků jako zdroje tepla. Kormorán je velice plachý, opatrný a přizpůsobivý živočich, kterého není snadné ulovit /střelit/. Za normálních okolností jsou většinou střeleni mladí ptáci, případně ptáci přetahující (neznalí místních poměrů). V případě, že je skupina kormoránů intenzivně plašena

odštělem, zpravidla se přesune a nebo stane ostražitější /nedostřelnou/. Proto také povolený odstřel by měl mít pouze plašící efekt, a ne regulační.

Je důležité vědět a počítat s tím, že na stejných lokalitách spolu s kormorány žijí, případně zimují a táhnou i jiní ptáci. Z těch vzácnějších byli pozorováni třeba orlovec říční, morčák velký, hohol severní, kvakoš noční, kormorán malý, volavky atd.

Úvaha:

Další důležitou otázkou zůstává skutečnost, zda regulační odstřel nebude mít na celkovou populaci kormorána velkého opačný efekt. Je známo, že populace jednotlivých volně žijících druhů různě kolísají a reagují na okolní vlivy. Pronásledování a pokus o regulaci jednoho druhu mimo hnízdiště mívá za následek jeho zvýšenou produkční schopnost a naopak. Tento úkaz lze sledovat například u naší populace labutě velké. Původně u nás nehnízdící pták /velká vzácnost/, následně ohromná invaze ptáků ze severu, populační exploze /x stovek zimujících jedinců, x desítek hnízdicích párů/ a nyní stabilizace druhu / 70 % pokles u zimujících ptáků, 50 % pokles u ptáků hnízdicích/. Vše se odehrálo bez zásahu člověka na základě přírodní rovnováhy, stability a přirozené regulace /choroby, boj o hnízdiště, klimatické podmínky, neúspěšné hnízdění, velká úmrtnost mláďat atd.). Dalším druhem podobného charakteru je racek chechtavý, v minulosti hojně hnízdící, v současné době téměř nehnízdící druh. Podobná situace se může předpokládat i u rostoucí populace například krkavce velkého, kavky obecné, motáka pochopa atd.

Naopak opačný výsledek lidské snahy lze sledovat u neustále tlumené, ale čím dál více silnější a stabilnější populace lišky obecné a zdegenerované populace bažanta obecného či kachny divoké.

Udělování výjimek, navrhované podmínky rozhodnutí:

O tom, že bychom se udělování výjimek k odstřelu za současného stavu ubránili nemá cenu ani uvažovat. Snažme se proto vydávat výjimek co nejuváženěji. .

Při vydávání výjimek dbejte prosím na následující fakta:

- Udělení výjimky má opodstatnění pouze na chovných rybnících, vodních nádržích a umělých odchovných ryb. Všude tam, kde funguje přírodní systém vyznačující se pestrou druhovou a velikostní skladbou ryb, např.řeky, je povolení odstřelu zbytečné /viz. zoologie – potrava/.

- Povolený odstřel by měl mít charakter plašící, ne regulační nebo dokonce likvidační. V praxi to znamená, že počet odlovených kusů by neměl přesáhnout 10 až 20% z celkového prokázaného počtu jedinců v hejnu.

Intenzivní plašení formou odstřelu má poměrně slušné výsledky.

- Výjimka by měla být vydávána na určité období, tak aby nedocházelo ke zbytečnému rušení i jiných druhů volně žijícího ptactva .

Navrhujeme povolovat dobu lovu pouze od 1.10. až do 31.3. roku následujícího s ohledem na tahovou a hnízdní sezónu jiných druhů ptactva.

- Je důležité lov omezit i na denní hodiny. Lov by měl být zahájen vždy při východu slunce a končit minimálně hodinu před západem slunce. Ptáci nesmí být loveni v podvečer a v noci na nocovišti .

Vzhledem k obtížnosti ulovit větší počet ptáků ve dne se již několikrát stalo, že byli střeleni kormoráni v noci při spánku na nocovišti (stromech), brokovnicí, a to na slepo . To je velice nebezpečné s ohledem na lidi a jiné druhy ptáků. Nehledě na to, že tento způsob lovu je v rozporu ze zákonem o myslivosti, mysliveckou etikou a to nemluvím o zmrzačených nedohledaných jedincích.

- Ulovené jedince /kadaver/ je třeba řádně evidovat /datum odstřelu, lokalitu, střelce/ hlásit a předávat prostřednictvím orgánu ochrany přírody /Vámi/ předem dohodnuté organizaci. Tato organizace by měla zabezpečit vyjmutí žaludku a jeho předání na rozbor katedře zoologie Přírodovědecké fakulty UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2. Dále pak vědecké využití a zpracování kadaveru /zvážení, měření, preparaci kostí, balků atd./, případné odečtení ornitologického kroužku. Je důležité udat termín, do kterého budou lovci povinni kadaver nahlásit a předat. Navrhujeme nejpozději do tří dnů ode dne ulovení.

V tomto směru nabízíme všem příslušným orgánům ochrany přírody svou pomoc při přebírání, případně prevozu střelených jedinců. Dále pak zabezpečení vyjmutí žaludku a jeho předání na PFUK /domluveno/, včetně vážení a měření jedinců. Tato činnost bude prováděna ve spolupráci se

Západočeským muzeem Plzni. Bohužel muzeum má v tomto směru omezené možnosti /nedostatek mrazáků a preparátorů,/ a proto má zájem pouze o několik málo exemplářů /cca 20 ks ročně/. Naše organizace je schopna přijmout a zajistit jakékoliv množství ptáků bez ohledu na finanční a časovou náročnost.

Je důležité, aby i tento pro nás nepříjemný /bohužel nezbytný/ zákrok /odstřel/ přinesl, alespoň vědecké výsledky a přispěl k získání dalších cenných informací o tomto zajímavém druhu ptáků.

- V celku se osvědčilo vydávat výjimku na konkrétní osoby /střelce/. Tento způsob zabezpečuje alespoň jednodušší a lepší kontrolu dodržování podmínek výjimky.

Zároveň zdokonaluje celkový systém včetně předávání kadaveru, komunikaci s úřadem, odbourává takzvanou kolektivní vinu a anonymitu případných hříšníků.

- Výjimka by měla být vydávána vždy pouze na jednu sezónu, maximálně na dva roky, tak aby bylo možno pružně reagovat na případné změny počtu ptáků atd..

- Závěrem nezapomeňte na všeobecná ustanovení typu:

- *orgán ochrany přírody kontroluje dodržování podmínek výjimky*

- *výkon práva myslivosti musí být v souladu se zákonem o myslivosti*

- *nesmí docházet k porušování zákona na ochranu zvířat proti týrání*

- *kadaver nesmí být použit ke komerčním účelům atd.*

Závěr:

Doufáme že tento materiál pomůže nejen Vám, ale i kormoránům a ochraně přírody.

S pozdravem a poděkováním za pozornost

autoři

Použitá literatura:

Karel Hudec a kol., Fauna ČR a SR , Ptáci 1, Karel Hudec, Praha 1994

Návrh postupu doporučeného úřadům MŽP při udělování výjimek ze základních podmínek ochrany zvláště chráněných živočichů – kormorán velký

Na vědomí :

Všem orgánům ochrany přírody a státní správy na území Plzeňského a Karlovarského kraje

Katedra zoologie Přírodovědecké fakulty UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2

Západočeské muzeum v Plzni, Kopeckého sady 2, 301 12 Plzeň